

INSON KAPITALIGA INVESTITSİYALARNING YASHIL IQTISODIYOT STRATEGIYASIDAGI AHAMIYATI VA HOLATI

Sotiboldiyeva Dilrabo Shuxrat qizi.

Tashkent international university of education

“Buxgalteriya va moliya” fakulteti magistranti

Annotatsiya. Maqola mavzusining dolzarbliligi, inson kapitaliga investitsiyalarning yashil iqtisodiyot strategiyasidagi ahamiyati hamda mamlakatda faol iqtisodiy o‘lish yo‘li ekanligidir. Inson kapitaliga investitsiyalar – hodimlarning keyinchalik mehnat unumdorligini oshirish hamda sarflanadigan xarajatlar va har bir alohida kapital tashuvchilarning va butun jamiyatning kelajakdagi foydalarining o‘lishiga hissasini oshirishidir. Avvalo, bu, kapital egasining daromadlarini oshirishga imkoniyat eshigini ochib bersa, boshqa tomondan, mamlakatning iqtisodiy o‘lishida ishtirok etadi. Ishchi uchun investitsiyaning ta’siri uning daromadida ko‘rinsa, inson kapitali investor uchun bu mehnat unumdorligini oshirishni taminlanishi bilan daromadlibo‘ladi. Bu esa bevosita butun boshli mamlakatning iqtisodiy ko‘rsatkichlari barqarorlashi, yalpi ichki mahsulot hajmi oshishiga sabab bo‘ladi

Kalit so‘zlar: inson kapitali, investitsiyalar, ta’lim, yashil iqtisodiyot, iqtisodiy o‘lish, hayot sifati, ijtimoiy rivojlanish.

Значение и состояние инвестиций в человеческий капитал в стратегии зеленой экономики

Аннотация В данной статье рассматриваются инвестиции в человеческий капитал как важный фактор обеспечения экономического роста страны. Инвестиции в человеческий капитал – это затраты, направленные на повышение будущей производительности труда работников, которые способствуют увеличению доходов не только отдельных лиц, но и общества в целом. Этот процесс одновременно способствует росту доходов владельцев капитала и укреплению экономической стабильности государства. Для работников такие инвестиции проявляются в росте будущих доходов, для предприятий – в повышении производительности труда. В масштабе всего общества они играют важную роль в повышении конкурентоспособности национальной экономики и обеспечении роста валового внутреннего продукта.

Ключевые слова: человеческий капитал, инвестиции, образование, экономический рост, качество жизни, инновационное экономическое развитие, социальное развитие.

The importance and status of investment in human capital in the green economy strategy

Annotation This article examines investments in human capital as an important factor in ensuring the economic growth of a country. Investments in human capital are expenditures aimed at increasing the future labor productivity of workers, which contribute to the growth of income not only for individuals but also for society as a whole. This process simultaneously promotes the increase of income for capital owners and strengthens the economic stability of the state. For employees, such investments are reflected in the growth of their future income, while for enterprises, they lead to increased labor productivity. On a societal scale, investments in human capital play a significant role in enhancing the competitiveness of the national economy and ensuring the growth of gross domestic product.

Key words: human capital, investments, education, economic growth, quality of life, innovative economic development,

Kirish. Ijtimoiy ishlab chiqarish munosabatlari mulkchilik borasidagi insonlar o'rtasidagi munosabatlardir. Aynan shu yerda barcha iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy muammolarning ildizi yotadi. Shu holatda iqtisodiyot yuzaga keladi ya'ni ijtimoiy va siyosiy muammolarni hal etishga yordam beradigan faoliyat sohasi jamiyat, mamlakat va butun insoniyat taraqqiyotini ta'minlaydi. Iqtisodiy nafaqat moddiy boyliklar va xizmatlarni takror ishlab chiqarish jarayonida insonlar o'rtasidagi munosabatlarni o'rganadi, balki cheklangan resurslar sharoitida cheksiz ehtiyojlarni qondirish maqsadida olib boriladigan tadqiqot hamdir. U quyidagilarni amalga oshiradi:

- a) ijtimoiy muhit va insonlarning ushbu muhitdagi xulq-atvori haqida bilim beradi;
- b) asosli fundamental qarorlar qabul qilishga yordam beradi.¹

Bugungi kunda xalqaro hamda milliy tajribalarga asoslangan holda barcha resurs turlaridan ko'ra inson kapitali resurslariga kiritilgan investitsiyalar samara va daromadlilik darajasida o'zib ketmoqda. huning uchun ham korxonalarning yetuk kadrlarga talabining oshishi nafaqat iqtisodiy o'sishning, balki bugungi bozorning eng asosiy sharti sifatida qaralmoqda. Mamlakat iqtisodiyotini sifat jihatidan yangi holatga o'tkazish, raqobatbardoshlik hamda iqtisodiy o'sishni ta'minlash maqsadida inson kapitaliga malum miqdorda investitsiyalar talab etiladi. Bugungi kunda shaxs salohiyatini rivojlantirishga asoslangan iqtisodiyotni yaratish eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Insonning bilimi, uning qobiliyatlari hamda malakasi davlat iqtisodiy taraqqiyotining asosiy omiliga aylangan. Yangi O'zbekistonning 2030 yilgacha mo'ljallangan yashil iqtisodiyot

strategiyasida ham inson kapitali ijtimoiy-iqtisodiy siyosatning ustuvor yoʻnalishi sifatida namoyon boʻlmoqda. Chunki inson kapitalini rivojlantirish orqali innovatsion iqtisodiyot, investitsiyalar, global axborot tizimlari, eng yangi texnologiyalar va biznesning yangi shakllarini rivojlantirishning osonlashadi va keng qamrovli boʻladi.

Inson kapitali – iqtisodiy rivojlanishning intensiv ishlab chiqaruvchi omili, jamiyat va oilaning, shu jumladan, ishchi kuchining bilimli qismi, bilimlari, intellektual va boshqaruv mehnat vositalari, yashash muhiti va mehnat faoliyati, rivojlanishning ishlab chiqaruvchi omili sifatida inson kapitalining samarali va oqilona ishlashini taʼminlaydi. Inson kapitaliga investitsiya kiritish uni inson omilining iqtisodiyotda tutgan oʻrnini mustahkamlaydi hamda iqtisodiyotning deyarli barcha koʻrsatkichlarini barqarorlashtirish usuli hisoblanadi. Biz oʻrgangan investitsiyalarni inson kapitaliga investitsiyalar bilan solishtirish bizda har ikki holatdagi daromadlilik koʻrsatkichini yaqqol farqlashimizga yordam beradi. Bir tomondan, bu inson kapitalining xususiyatlarini yaxshilashga qaratilgan har qanday harakatlar yoki chora-tadbirlar, ikkinchi tomondan, uning samaradorligini oshirishga qaratilgan mablagʻlarning sarflanishidir.

Inson kapitalini faqat investitsiyalar orqali emas investitsiyalarsiz oʻz-oʻzining oʻsishi orqali shakllanishi mumkin. Ammo oʻz-oʻzini tarbiyalash taʼsirida tajriba orttirishi ham mumkin. Qanday boʻlmasin, toʻgʻridan toʻgʻri xarajatlarsiz boʻlsa ham, koʻnikmalarni egallash uchun investitsiya resurslari rolini oʻynaydigan inson kapitali tashuvchisining saʼy-harakatlari talab qilinadi. Inson kapitaliga investitsiya kiritish jarayonini tushunish uchun korporativ darajada inson kapitalidagi oʻzgarishlarning asosiy sabablarini koʻrib chiqaylik. Koʻpincha, korporativ inson kapitali unga yangi ishga qabul qilingan xodimlarning shaxsiy inson kapitalini qoʻshish orqali oshiriladi. Xodim tomonidan ham, korxona tomonidan ham investitsiyalar tufayli inson kapitali hajmi va tuzilishini oʻzgartiradi va birinchi navbatda, individual inson kapitalining oʻzgarishi sodir boʻladi. Bundan keyin korxonadagi umum xodimlarning barcha koʻrsatkichlari oʻzgarib boradi.

1. ¹- Носова Светлана Сергеевна, *Экономическая теория // Кнорус 2021*
Tadqiqot metodologiyasi. Maqola tadqiqoti jarayonida analiz va sintez, qiyosiy tahlil, abstrakt-mantiqiy, monografik, ekspert usullaridan foydalanildi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. *Inson kapitaliga investitsiyalarning yashil iqtisodiyot strategiyasida* rivojlantirishning innovatsion yoʻnalishi uning kadrlar tarkibidagi oʻzgarishlar bilan birga keladi. Ayrim kasb va mutaxassisliklar talab qilinmay, ularning oʻrnida yangilari paydo boʻlmoqda. Natijada xodimlarni doimiy ravishda oʻqitish va malakasini oshirish zarurati tugʻiladi. Bundan tashqari yashil iqtisodiyot butun dunyo uchun yangi atama, yangi yoʻnalish boʻlgani uchun ham, aynan yashil iqtisodiyot tushunchasini oʻzi avvalambor inson kapitaliga singdirilishi lozim

bo'ladi. Aks holda, ular doimiy o'zgaruvchan sharoitlarga moslasha olmaydi. U shunchaki ilmiy va texnologik o'zgarishlarning sinxron ritmiga qo'shila olmaydi. Buning oqibati aholining ijtimoiy tabaqalanishi va jamiyatdagi keskinlikning kuchayishi bo'ladi. O'zbekiston kelafakdagi 5 yil ichida o'z oldiga qo'ygan yashil iqtisodiyot strategiyasiga to'liq erisha olmaydi. Strategiya yo'nalishi bo'yicha inson kapitaliga investitsiyalar muayyan tuzilishga ega. Bularga sog'liqni saqlashni yaxshi- lash, fuqarolarning bilim olishi, kasb-hunar o'rgatishi uchun investitsiyalar, shuningdek, shaxsning shaxs sifatida rivojlanishiga investitsiyalar kiradi. Ixtisoslashgan adabiyotlarda "inson kapitaliga investitsiyalar" tushunchasini aniqlashning ko'plab yondashuvlarini topish mumkin. Bu konsepsiyaning juda sig'imli ekanligini ko'rsatadi. U yangi bilimlarni o'zlashtirish, kasbiy mahoratni oshirish, salomatlikni saqlash, kerakli migratsiya- ni amalga oshirish, keng ko'lamli masalalar bo'yicha zarur ma'lumotlarni olishga investitsiyalarni o'z ichiga oladi

Iqtisodchi olim Mincer "inson kapitaliga sarmoya kiritish" tushunchasini chuqur o'rganib chiqdi va tashkilotlar boshqa jismoniy kapitalga sarmoya kiritishdan ko'ra insonga ko'proq sarmoya kiritishi kerakligini ta'kidladi. Uning qo'shimcha qilishicha, "investitsiya tashkilotlari maksimal natijalarga erishish uchun o'z xodimlari rini aniqlab olishlari kerak". Shu sababli aniq tanlangan hodim va uning doimiy oshirib boriladigan malakas korxona uchun keyinchalik butun jamiyat uchun katta qudratga aylanadi.

P.Tharenou, A.M.Saks va C.Moorelar fikricha, ta'limni rivojlantirishning rasmiy dasturlari tashkiliy samaradorlikning yaxshilanishiga olib keladigan investitsiyalar daromadini kutish bilan boshlanadi. Ma'lum qilinishicha, ta'lim va natijalar mezonlari o'rtasidagi bog'liqlikka shubha hissi bor, chunki bu inson kapitaliga ko'proq sarmoya kiritish va xodimlarni ushlab turish bilan bog'liq.² Shunday qilib, xodimlarning natijalari va ularni ushlab turish bo'yicha o'qitish samaradorligi to'g'risidagi adabiyotlar kam bo'lib qolmoqda. Iqtisodchi-olimlar inson kapitaliga investitsiyalar tuzilishi bo'yicha konsensusga erisha olmadilar. Masalan, I.Ilinskiy tuzilmaga shaxsning umumiy madaniyatiga investitsiya kiritishni zarur deb hisoblaydi. V.Martsinkevich xodimning faolligi, halolligi va muloqot qilish qobiliya- tini oshiradigan investitsiyalarni kiritishni taklif qiladi.

Milliy olimimiz Q.Abduraxmanovning "inson kapitalini, eng avvalo, uning bilim darajasini oshirish orqali ro'yobga chiqarish mumkinligiga yoshlarda ishonch bor. Ta'lim yuqori ish haqi, yuqori martaba, moddiy boylik va moliyaviy barqarorlikni kafolatlaydi"³. degan fikrini ham aytib o'tishimiz lozim. Unga ko'ra bilimli va malakali kadrlar hamisha yuqori qiymatga ega bo'ladi, qiymati to'g'ri belgilangan kadrlar esa korxona va makro holatda mamlakatning yutug'i hisoblanadi.

²- Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: Принципы, проблемы и политика: В 2 т. – М.: Республика, 1992. Т. 2. – 400 с.

³-Абдурахманов К.Х. Развитие человеческого капитала в инновационной экономике. // “Меҳнат иқтисодиёти ва инсон капитали” илмий-электрон журнали. 2022 йил, махсус сон

Yashil iqtisodiyot strategiyasida inson kapitaliga investitsiya kiritishda investitsiyalarga yetarlicha e'tibor bermaslik yoki olingan ma'lumotlarning buzilishi kapitallashuvda sezilarli yo'qotishlarga olib keladi hamda kompaniyalarning bozor qiymatini sezilarli darajada pasaytiradi. Keltirib o'tilgan fikrlardan kelib chiqib aytish mumkinki, ma'lumot va professionallik darajasi inson kapitalidan foydalanish qiymatini oshirishga yordam beradi..

Sog'liqni mustahkamlashga investitsiyalar xodimlarning farovonligini oshiradi va inson kapitalining “umr muddatini” uzaytiradi. Yashil iqtisodiyot strategiyasida mehnat bozorida tarkibiy o'zgarishlar yuz berganda, inson moslashuvchanligi va faolligi uchun investitsiyalar

zarur. Yashil iqtisodiyot strategiyasida investitsiyalar insonning ish hayoti davomida tegishli bo'ladi. Ular inson kapitalining butun faoliyati davomida takror ishlab chiqarish jarayonining ajralmas qismidir. Yashil iqtisodiyot strategiyasida inson kapitaliga investitsiya qilish oqibatida uning sifat xususiyatlari oshadi, insonning turli ishlab chiqarish va tashkiliy masalalarni hal qilishda malakasi va tez o'zgaruvchan ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarga moslashish qobiliyati oshadi.

Tahlil va natijalar. Inson kapitali va iqtisodiy o'sish kuchli aloqaga ega; ular bir biriga yordam beradi va aholining bilim va ko'nikmalari orqali milliy iqtisodiyotni rivojlantirishi mumkin. inson kapitali nazariyasiga ko'ra, ta'lim uchun xarajatlari oshsa, korxonalarda faoliyat yuritayotgan xodimlarning mehnat unumdorligi ham oshishi isbotlangan. Shundan kelib chiqib aytish mumkinki, ularning daromadlari ko'payishi va aholining kambag'allik darajasi pasayishiga olib keladi. Shuningdek, ta'limning boshlang'ich darajalariga sarmoya kiritish orqali kelgusida ularning daromadlari ta'limning keyingi bosqichlariga investitsiya kiritishdagiga qaraganda ortishiga olib keladi. Dunyo mamlakatlarida davlat tomonidan ta'lim tizimi uchun ajratilayotgan mablag'larning 1 %ga ortishi kambag'allikni 0,03 %ga qisqartirish imkonini berganligini ko'rish mumkin. Mamlakatda YaIMning oshishi, savdo- sotiq hamda yalpi kapital qo'yilmalarning ko'payishi, inflatsiya darajasining pasayishi kabi omillar kambag'allik darajasi bilan teskari aloqaga ega ekanligini ko'rsatadi. 2020-yilda dunyo mamlakatlarida ta'lim tizimi uchun sarflangan xarajatlarning YaIMga nisbatan o'rtacha ulushi 4,11 %ni, O'zbekistonda esa 4,9 %ni tashkil etganligini ko'rish mumkin[12]. Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida yashil iqtisodiyot holatida inson kapitalini rivojlantirish va ta'lim sifatini oshirish, jamiyatning barcha a'zolariga ta'lim

xizmatlarining hamma bosqichlaridan foydalanish imkoniyati berilishini ta'minlash uchun davlat budjetidan mablag'lar ajratishga alohida e'tibor qaratilgan.

Ta'lim sohasining joriy va moddiy-texnika bazasini mustahkamlash xarajatlari uchun davlat budjeti hisobidan ajratilgan mablag'lar (TRLN)

Ushbu diagramma orqali ko'rishimiz mumkinki, mamlakatimizda kelgusi **2023-2025-yillarda** ta'lim sohasidagi islohotlar ham izchil davom ettirilib, ta'lim sohasining joriy va moddiy-texnika bazasini mustahkamlash xarajatlari uchun davlat budjeti hisobidan jami **140,3 trln. so'm**, shundan 2023- yil davomida **43,6 trln. so'm**, 2024-yilda **46,7 trln. so'm** va 2025-yilda **50 trln. so'm** miqdoridagi mablag'lar ajratilishi ko'zda tutilmoqda.

Bundan tashqari yashil iqtisodiyot strategiyasi doirasida inson kapitaliga investitsiya kiritish muhim ahamiyatga ega, ayniqsa, tibbiyot sohasida. Bu investitiyalar aholining salomatligini yaxshilash, umr ko'rish davomiyligini oshirish va mehnat unumdorligini kuchaytirishga qaratilgan. Quyida tibbiyot yo'nalishidagi rejalar bo'yicha jadval ma'lumotlari keltirilgan:

Yo'nalish	Erishilgan natijalar (2023 yil)	Rejalar (2025-2030 yillar)
Tibbiy infratuzilma	150 ta yangi kasalxona va 300 ta poliknilika	Qishloq hududlarida yana 200 ta tibbiy muassasa ochish
Tibbiy xizmat safari	85% tibbiy muassasalar zamonaviy uskunalar bilan jihozlandi	2028 yilgacha diagnostika uskunalari bilan to'liq qamrab olish

Kadrlar tayyorlash	20000 dan ortiq tibbiyot hodimlari malaka oshirishdan o'tdi	Har yili 10000 ortiq tibbiyot hodimlarini xalqaro standartga tayyorlash
Salomatlikni saqlash	Bolalar orasida vaktsinatsiyani 98% yetkazish	Barcha aholi uchun profilaktik ko'riklarni 90% darajaga yetkazish
Ekologik ta'sir	70% tibbiy chiqindilarni qayta ishlash tizimiga kiritildi	2030 yilgacha 100% ga yetkazish

Jadvaldan ko'rishimiz mumkinki, inson kapitaliga sog'liqni saqlash yo'nalishi bilan kiritilgan investitsiyalar katta o'zgarishlarga sabab bo'ladi ayniqsa, yashil iqtisodiyot sharoitida. Agar bu m'lumotlardan kelib chiqib o'zbekistonda inson kapitaliga sarmoyalar, asosan, ta'lim va sog'liqni saqlash soxalariga yo'naltirilganini ko'rishimiz mumkin.⁴ Klassik iqtisodiyda inson kapitali iqtisodiy rivojlanishning asosiy omili emas, balki ekzogen omil sifatida qaraladi. Blundell va boshqalarning fikriga ko'ra, inson kapitali konsepsiyasi shaxs yoki tashkilotning o'z xodimlarini o'qitish yoki malakasini oshirish kabi inson kapitaliga sarmoya kiritish tanlovi boshqa investitsiyalar turlarini tanlashga o'xshashligini tan olishdan kelib chiqadi⁵

4, ⁴Abdullayev E., *Yangi O'zbekistonda inson kapitali*, 2023

2. ⁵ Абдурахманов К.Х. Развитие человеческого капитала в инновационной экономики. // "Меҳнат иқтисодиёти ва инсон капитали" илмий-электрон журнали. 2022 йил, махсус сон.

Quyidagi jadval asosida 2018-2023 yillar davomida ushbu soxalarg ajratilgan mablag'larning yalpi ichki mahsulotga nisbati bo'yicha ma'lumotlar keltirilgan

Yil	YAIM (trln so'm)	Ta'limga sarmoyalar (trln so'm)	Ta'limga sarmoyalar (foizda YAIM)	Sog'liqni saqlashga sarmoyalar (trln so'm)	Sog'liqni saqlashga sarmoyalar (foizda YAIM)
2018	407.5	20.4	5%	16.3	4%

2019	511.8	25.6	5%	20.5	4%
2020	580.2	29.0	5%	23.2	4%
2021	690.8	34.5	5%	27.6	4%
2022	815.3	40.8	5%	32.6	4%
2023	945.7	47.3	5%	37.8	4%

Manba: O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi, Davlat statistika qo‘mitasi.

YAIM: 2018-2023 yillar davomida O‘zbekistonning yalpi ichki mahsuloti barqaror o‘lishni ko‘rsatdi. Ta’limga sarmoyalar: Ta’lim sohasiga ajratilgan mablag‘lar YAIMning 5% ni tashkil etdi, bu esa yil sayin absolut qiymatda oshib bordi. Sog‘liqni saqlashga sarmoyalar: Sog‘liqni saqlash sohasiga sarmoyalar YAIMning 4% ni tashkil etdi va yillik o‘lish sur‘atlari kuzatildi. Ushbu ma’lumotlar O‘zbekistonning inson kapitaliga sarmoya kiritishga bo‘lgan e’tiborini va ushbu sohalarning iqtisodiy rivojlanishdagi ahamiyatini ko‘rsatadi. Bu borada I. Ilinskiy tuzilmaga shaxs-ning umumiy madaniyatiga investitsiya kiritishni zarur deb hisoblaydi⁶ V. Martsinkevich xodimning faolligi, halolligi va muloqot qilish qobiliyatini oshiradigan investitsiyalarni kiritishni taklif qiladi⁵

Yashil iqtisodiyot strategiyasida inson kapitaliga investitsiyalarning uchta asosiy turi ajratiladi.

1. Ta’limga, umumiy va maxsus, davlat va nodavlat ta’limga, shaxsning bilim, ko‘nikma va malakalari darajasini oshirishga, mehnatga o‘qitish va shu kabilarga sarflanadigan xarajatlar inson kapitaliga sarmoyaning asosiy turi hisoblanadi. Yashil iqtisodiyot strategiyasida ta’lim va kadrlar tayyorlash, insonni bilim va ko‘nikmalar bilan boyitish inson kapitali hajmini oshiradi va kerakli kadrlarni mamlakat hududidan yetishtirish imkonini beradi.

2. Yashil iqtisodiyot strategiyasida inson kapitaliga kiritiladigan investitsiyaning sarflari orasida sog‘liqni saqlash xarajatlari muhim ahamiyatga ega. Yaxshi salomatlik, kasalliklarning oldini olish, tibbiy yordam, ovqatlanish va yashash sharoitlarini yaxshilashga sarflanadigan mablag‘larni o‘z ichiga oladigan bu yo‘nalish, inson kapitalining o‘rtacha umr ko‘rishni uzaytiradi va ishchilarning mahsuldorligini oshiradi.

⁶ Tharenou P., Saks A.M. & Moore C. (2007). A review and critique of research on training and organizational-level outcomes. *Human Resource Management Review*, 17(3), 251-273.

⁵ Марцинкевич В.И., Соболева И.В. Экономика человека. Учеб. пособие для высш. учеб. заведений. – М.: Аспект Пресс, 1995. – 286 с.

3. Yashil itisodiyot strategiyasi jarayonida Ishchilarning mehnat unumdorligi nisbatan past bo'lgan joylardan yuqori mahsuldorlikka ega bo'lgan joylarga ko'chib o'tishlari orqali harakatlanish xarajatlari inson kapitaliga investitsiyalarning eng kam aniq shaklidir, chunki yollanma ishchilar mehnat xizmatlarining kelajakdagi oqimini o'zida mujassam etadi.

Migratsiya xarajatlari va narxlar va daromadlar to'g'risida ma'lumot qidirish mobillikning oshishiga, ishchi kuchining mehnatga haq to'lanadigan joylarga harakatlanishiga yordam beradi. Shu bilan bir qatorda bu tabiatni asrash jaroyoni uchun ham muhimdir. Sanoatlashmagan toza havo va tabiatga ega hududlarni saqlab qolish hamda o'sha hududdagi aholini ish bilan taminlash maqsadida yuqoridagi yo'nalishga investitsiya kiritish juda muhimdir

Bundan tashqari inson kapitaliga investitsiyalarning moddiy va nomoddiy shakllari ham mavjud. Moddiy xarajatlarga shaxsning jismoniy shakllanishi va rivojlanishi uchun zarur bo'lgan barcha xarajatlar (bolalarni tug'ish va tarbiyalash xarajatlari) kiradi; nomoddiy – umumiy ta'lim va maxsus o'qitish uchun to'plangan xarajatlar, sog'liqni saqlash va mehnat harakati uchun to'plangan xarajatlarning bir qismi. Inson ong va aqlga ega bo'lgan ijtimoiy mavjudot hisoblanadi. Uning mohiyati yaxlit bir butunlik sifatida inson shaxs, individ, individuallik tushunchalari orqali ifodalanadi.³ Inson kapitaliga investitsiyalar manbalari oila, kompaniya, davlat va shaxsning o'zi darajasidagi investitsiyalar sifatida ko'rib chiqilishi kerak. Hukumatlar davlat mablag'larini ta'limga sarflaydi, chunki yaxshi ma'lumotli aholi mamlakat rivojlanishini tezlashtirishga yordam beradi. Ish beruvchilar o'z ishchilarining malakasini oshirishga tayyor, chunki ular o'z xarajatlarining qoplanishini va ishchilarning yuqori mahsuldorligi tufayli qo'shimcha daromad olishlarini kutishadi. Bolalarga investitsiyalar oila darajasida inson kapitaliga investitsiyalarning asosiy shakli hisoblanadi.

Xulosa va takliflar. O'zbekiston iqtisodiyoti rivojlanishining innovatsion yo'nalishi yani yashil iqtisodiyotda inson kapitaliga investitsiya salmog'ini oshirish yo'lini tanladi. Bunday sharoitda inson kapitalining ikki tomonlama xususiyati, ayniqsa, yaqqol namoyon bo'ladi. Shu bilan bir qatorda, u jamiyatning asosiy resursi, shuningdek, ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlarning asosiy maqsadi hisoblanadi. Ushbu turfa hillikdan mantiqiy ravishda milliy iqtisodiyot rivojlanishining innovatsion dinamikasi va inson kapitaliga investitsiyalar ta'sirining o'zaro yo'nalishi kelib chiqadi. Bir tomondan, inson kapitali yashil iqtisodiyotni rivojlanishning asosiy shartidir. Boshqa tomondan, inson kapitali ijtimoiy rivojlanish maqsadidir. Mamlakatimiz iqtisodiyotning yashil iqtisodiyot strategiyasida inson kapitali sifatini oshirish va uni yanada yuqori darajada rivojlantirish imkonini beradi. Sifatli, yangi, takomillashtirilgan inson kapitali mamlakatni keyingi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish samaradorligi va darajasini, texnik-iqtisodiy o'zgarishlar imkoniyatlarini belgilaydi. Inson kapitaliga investitsiyalar tarkibining turlari ko'p. Inson kapitaliga sarmoya kiritish natijasida mehnat unumdorligi

oshadi, ishlab chiqarilgan mahsulot va xizmatlar sifati oshadi, ish haqi oshadi. Bu, o‘z navbatida, insonni o‘z sog‘lig‘ini saqlashi va malakasini oshirishga sarmoya kiritishga undaydi. Inson kapitaliga investitsiyalar iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishining asosiy omiliga aylandi. Ular mikro va makroiqtisodiy darajadagi iqtisodiy muvaffaqiyatning kalitidir. Bu nafaqat aholi daromadlarini oshirish, balki qulay turmush sharoitini yaratish ham jamiyatimiz taraqqiyotining zamonaviy innovatsion yo‘lining so‘zsiz talabidir.

Manba va foydalanilgan adabiyotlar:

1. Носова Светлана Сергеевна, *Экономическая теория* // *Кнорус* 2021
2. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. *Экономикс: Принципы, проблемы и политика: В 2 т.* – М.: Республика, 1992. Т. 2. – 400 с.
3. Абдурахманов К.Х. Развитие человеческого капитала в инновационной экономики. // “Меҳнат иқтисодиёти ва инсон капитали” илмий-электрон журнали. 2022 йил, махсус сон.
4. Qosimov F.S yangilanayotgan O‘zbekistonda inson kapitalini rivojlantirishning ijtimoiy-falsafiy fanlari bo‘yicha falsafa doktori (phd) dissertatsiyasi avtoreferati Samarqand 2022
5. Abdullayev E., *Yangi O‘zbekistonda inson kapitali*, 2023,
6. Марцинкевич В.И., Соболева И.В. *Экономика человека. Учеб. пособие для высш. учеб. заведений.* – М.: Аспект Пресс, 1995. – 286 с.
7. Mincer J. (1974). *Schooling, experience, and earnings.* Human Behavior & Social Institutions No., 2.
8. <https://imrs.uz/files/news/ru/964670.pdf>